

İletişimin Denetlenmesi ve Ülke Uygulamaları

Alper TAŞ - Emrah ASLAN - K. Muhammed CEYHAN - Salih ÖZTÜRK

DİAB İnsan Hakları Şubesi

Günümüz dünyasında, gelişen teknolojinin etkisiyle, iletişim alanında da büyük gelişmeler yaşanmıştır. Teknolojinin etkisiyle son derece geniş bir alana yayılan ve çok çeşitli amaçlarla kullanılmakta olan iletişim araçları, hem bireysel hem de organize olarak suçlarda yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu durum iletişimin denetlenmesi hususunu gündeme getirmiştir.

Özellikle 11 Eylül saldırıları ve sonrasında yaşanan gelişmeler, suçla mücadelede yeni bir boyut kazandırmış ve suçların aydınlatılmasında yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler kanun koyucuları bu alanda yeni tedbirler almaya sevk etmiştir. Söz konusu düzenlemeler yapılırken ortaya çıkan önemli bir husus da bir taraftan ulusal güvenlik ve kamu güvenliği korunurken diğer taraftan haberleşme hürriyeti ve özel yaşa-

mın gizliliği hakkına saygı gösterilmesidir.

İletişimin denetlenmesi konusu Anayasa'nın 22. maddesinde düzenlenen haberleşme hürriyeti ile yakından ilgilidir. Ülkemizde haberleşme hürriyeti ve iletişimin denetlenmesi konusunun Anayasa kapsamında güvence altına alındığını görmekteyiz. Anayasanın "Haberleşme Hürriyeti" başlıklı 22'nci maddesinde, herkesin haberleşme hürriyetine sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu düzenlemesine yer verilmiştir.¹

Ayrıca maddede sayılan sebeplere bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşmenin engellenemeyeceği ve gizliliğine dokunulamayacağı ve yetkili mer-

ülkelerin hepsinde farklı

uygulamalar olmakla birlikte

AİHM'in içtihatlarında önem

verdiği iletişimin kapsamının,

süresinin, sınırlarının,

hangi makamlar tarafından

uygulanacağı ve izin verileceği

yasal mevzuatla düzenlenmiş;

böylece keyfi uygulamaların

önüne geçilmek istenmiştir.

ciin kararının yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulması gerektiği belirtilmiştir.²

Diğer taraftan uluslararası normlara baktığımızda, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 12'nci maddesinde "Hiç kimsenin mahremiyetine,

¹ <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>

² <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>

ailesine, evine ya da yazışmalarına keyfi bir şekilde karışamayacağı” hükmünün yer aldığını görmekteyiz

Yine tarafı olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesinde de herkesin haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu kurala bağlanmıştır. Ayrıca bu hakka bir kamu otoritesinin müdahalesinin ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda orantılılık ilkesine uygun olarak ve kanunla öngörülmüş olmak şartıyla söz konusu olabileceği belirtilmiştir.³

Uluslararası temel belgelerle güvence altına alınmış olan iletişim hakkının sınırlandırılması noktasında bazı önde gelen Avrupa Birliği üyesi ülkelerin mevzuatlarının ve uygulamalarının incelenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

İNGİLTERE

“İngiltere’de iletişimin denetlenmesi, AİHM’nin 02.08.1984 tarihli Malone İngiltere kararından sonra, 25.07.1985 tarihli Haberleşmeye Müdahale Kanunu (Interception of Communications Act) ile düzenlenmiştir.

İngiltere’de bir suçtan dolayı iletişimin denetlenmesine karar verilebilmesi için bu suçun en az 3 yıl hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmesini gerektiren bir suç olması gerekir. Bundan başka şiddet kullan-

mak yoluyla önemli miktarda kazanç sağlayan suçlar ya da çok sayıda kişinin ortak bir amaç etrafında birleşerek işledikleri suçlar da ağır suç sayılmakta ve iletişimin denetlenmesi tedbiri uygulanabilmektedir.

Karar verme yetkisi İngiltere ve Galler İçişleri Bakanı, İskoçya Devlet Bakanı veya Kuzey İrlanda Devlet Bakanına aittir. Diğer ülkelerin tersine İngiltere’de iletişimin denetlenmesi kararı verme yetkisi idari mercilere verilmiştir.”⁴ Görüldüğü üzere iletişimin denetlenmesi için gerekli olan izinler, ülkemizden farklı olarak, idari makamlarca verilmektedir.

İngiltere’de iletişimin denetlenmesi kararı verilebilmesi için suç işlendiğine ilişkin özel bir şüphe derecesi aranmamıştır. Arama ve tutuklama gibi diğer koruma tedbirlerinin aksine, buna ilişkin kanun özel bir suç şüphesi şartı koşmamaktadır. Ancak tedbirin uygulanabilmesi için suçların aydınlatılması bakımından zorunlu olması ve başka yollarla bu bilgilerin elde edilmesinin çok zor olması gerekir.⁵

İngiltere’de, ICA s.9’a göre, telefon konuşmalarının kaydedildiği bantlar ve bu bantların yazılı hale getirildiği evrak ve tutanakların İngiliz Ceza Muhakemesinde doğrudan delil olarak değerlendirilmesi yasaktır. Bu tedbirle elde edilen bilgiler sadece soruşturma makamlarının bunlara dayanarak başka delillere ulaşması için kullanılabilir.⁶

“Interception Of Communications Code Of Practice’e göre sınırlı sayı-

da yetkili iletişimin denetlenmesine ilişkin talepte bulunabilir. (Güvenlik Teşkilatı Genel Müdürü, Gizli İstihbarat Teşkilatı Başkanı, Savunma İstihbaratı Başkanı gibi.)⁷ Verilecek olan izinle, yapılacak olan denetimin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. Maddesi’ne (Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesini İsteme Hakkı) uygun olarak yapılması amaçlanmaktadır.⁸

İçişleri Bakanı söz konusu tedbirin; ulusal güvenlik, ciddi bir suçun önlenmesi ve İngiltere’nin ekonomik refahının korunması açısından gerekli olduğuna kanaat getirirse izin verebilir.⁹ İçişleri Bakanının, söz konusu tedbirin ölçülülük ilkesine de uygun olup olmadığına dikkat etmesi gerekmektedir. İstenilen bilginin farklı şekillerde elde edilme imkânı varsa iletişimin denetlenmesi tedbirinin ölçülülük ilkesine uygun olmadığı belirtilmektedir.¹⁰

İletişimin Denetlenmesi Kanununa göre (Regulation of Investigatory Powers Act 2000- RIPA) Başbakan iletişimin denetlenmesi ile ilgili bir komiser görevlendirebilir.¹¹ Denetim sistemine göre İletişimin Denetlenmesi Komiseri denetim için yapılan izin başvurusunu denetleme yetkisine sahiptir. Komiser izin için başvuruda bulunan yetkiliden istediği izne ilişkin açıklama yapmasını da isteyebilir.¹²

İletişimin denetlenmesine ilişkin olarak yürütülen işlemler, karşılaşılan sorunlar, gerçekleştirilen denetleme sayısı gibi soyut bilgileri içerecek şekilde ilgili komisyon tarafından her yıl bir rapor hazırlanarak başbaka-

³ http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/temelbelge/AIHS_Tr_A6format.pdf

⁴ Dr. Mustafa Taşkın’ın Adli ve İstihbari Amaçlı İletişimin Denetlenmesi, Seçkin Yayınları, Ankara 2008 isimli kitabından naklen 2008 Tarihli İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Kayda Alınması ve Haberleşme Özgürlüğünün İhlali İddialarının Araştırılması ile ilgili Alt Komisyon Raporundan alınmıştır.

⁵ Taşkın, y.a.g.e, 2008

⁶ Sözüer, Adem, a.g.m. s. 91-94-106. den nakleden Hüseyin Tüysüz, Suçla Mücadelede İletişimin Denetlenmesi

⁷ Tam liste için bkz. Interception Of Communications Code Of Practice 2.1.

⁸ Interception Of Communications Code Of Practice 2.4.

⁹ Interception Of Communications Code Of Practice 5.3.

¹⁰ Interception Of Communications Code Of Practice 2.5.

¹¹ RIPA 57

na ve daha sınırlı olarak parlamentoya sunulmaktadır.¹³

Kanuna göre (RIPA) iletişimin denetlenmesi konularında vatandaşların iletişim haklarına karşı haksız müdahalede bulunduğu iddialarını araştırmak üzere kıdemli yargı mensupları ve hukukçulardan oluşan, hükümetten bağımsız bir mahkeme kurulur. Söz konusu mahkeme yetki alanıyla ilgili her türlü araştırmayı yapma ve gerekli kararı verme konusunda tam yetkiye sahiptir.¹⁴

FRANSA

Fransa'da telefon görüşmelerinin gizliliği kanunla koruma altına alınmıştır. İletişimin denetlenmesi sadece belirli durumlarda ve sınırlı bir süre için uygulanabilmektedir. İki farklı şekilde uygulama söz konusudur. Bunlardan biri adli amaçlı denetim diğeri ise idari amaçlı denetimdir.

Adli amaçlı iletişimin denetimi sadece suç soruşturması kapsamında mevcut durumun gerektirmesi neticesinde sorgu yargıcı tarafından verilen kararlar uygulanabilmektedir. Adli yoldan iletişimin denetlenebilmesi için soruşturma kapsamındaki suçun öngörülen cezasının en az 2 yıl olması gerekmektedir. İletişimin denetlenmesi kararı yazılı olarak verilmekte ve gerekmesi halinde tekrarlanabilecek maksimum 4 aylık bir süreyi kapsamaktadır. Söz konusu denetim tedbiri sorgu yargıcı veya görevlendirdiği bir polis memurunun denetimi altında telekomünikasyon şirketleri tarafından yerine getirilmektedir.

Her kayıt için başlangıç ve bitiş saatlerini ve tarihini belirten bir tutanak düzenlenmektedir. Kayıtların sadece soruşturma ile ilgili kısımlarının dökümü yapılmakta ve kayıt savcı kontrolünde imha edilmektedir. Adli amaçlı iletişimin denetlenmesine karşı bir başvuru yapılamamaktadır.

İdari amaçlı iletişimin denetlenmesi sadece ulusal güvenliğin sağlanması, Fransa'nın bilimsel ve ekonomik potansiyelinin temel unsurlarının korunması, terörizmin önlenmesi ve organize suçlarla mücadele amaçlarıyla uygulanabilmektedir.¹⁵

İletişimin denetlenmesi yetkisi Başbakanlıkta bulunmakta olup bu yetkisini görevlendireceği bir bakan aracılığıyla yerine getirebilmektedir. "Bu yetkinin ise genellikle içişleri bakanına verildiği görülmektedir."¹⁶ Denetim kararı 4 aylık bir süre için verilmekte ve gerekmesi halinde bu süre uzatılabilmektedir.

Kendisine idari denetim uygulanan kişi idari amaçlı iletişimin denetiminin yasallığını kontrol ile görevli Güvenlik Dinlemeleri Milli Kontrol Komisyonu'na (Commission nationale de contrôle des interceptions de sécurité) başvurabilmektedir. İlgili komisyon idari denetim kararı gerekli şartları taşıyorsa uygulamanın durdurulmasını talep etmekte ve başvuru yapıldığı işlem konusunda bilgilendirmektedir. Ayrıca söz konusu komisyon re'sen yasalılık denetimi de yapabilmektedir.¹⁷

ALMANYA

Alman Anayasası'nın 10. maddesi'nin 2. fıkrası mektup, posta ve

telekomünikasyonun gizliliğinin ancak yasayla sınırlandırılabilirliğini ve bu hakların sınırlandırılması özgürlükçü demokratik düzeni ve federasyon ve bir eyaletin varlık ve güvenliğini koruma amacını güdüyorsa sınırlamanın ilgiliye bildirilmeyeceğini, sınırlamanın denetiminin yargı yoluyla değil; Parlamento tarafından tayin edilen organ ve yardımcı organlarca yerine getirilebileceğini hükme bağlamıştır. 1968 yılında 10. maddeye eklenen bu sınırlama sebeplerine (ilgilinin bilgisi dışında tutma ve yargı yolunun kapatılması) ilişkin Alman Federal Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açılmış ancak mahkeme iptal talebini bir hüküm dışında reddetmiştir. Bu hüküm sınırlama amacının tehlikeye düşmediği hallerde dahi ilgilinin durumdan haberdar edilmemesini öngörüyordu.¹⁸ Alman Anayasası'nın Temel Hakların kamu makamları tarafından ihlalinde mahkemelerin yetkili olduğunu düzenleyen 19. Maddesinde de iletişimin denetlenmesi tedbiri kapsamında istisna getirilmiştir.

Haberleşmenin gizliliğinin sınırlandırılmasının yasal temelini ise Anayasa'nın 10. maddesine dayanarak çıkarılan 1968 tarihli Mektup, Posta ve Telekomünikasyonun Gizliliğinin Sınırlandırılması Kanunu (G10 Yasası Gesetz zur Beschränkung des Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnisses) ve Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilgili maddeleri oluşturmuştur. 1994 yılında G10 Yasası'nda değişiklik yapan Suçla Mücadele Kanunu çerçevesinde özgürlüğün ve demokratik düzenin

¹² Interception Of Communications Code Of Practice 4.18.

¹³ Taşkın, y.a.g.e, 2008

¹⁴ RIPA 65, Interception of Communications Code of Practice 9.1

¹⁵ (<http://www.senat.fr/rap/197-337/197-3372.html>) (Erişim tarihi:14.04.2014)

¹⁶ Haberleşme Özgürlüğüne ve Özel Hayatın Gizliliğine Yönelik İhlallerin Tespiti ve Önlenmesine İlişkin Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu - Haziran 2013

¹⁷ (<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F2515.xhtml#N100E6>) (Erişim tarihi:14.04.2014)

¹⁸ Sağlam, Fazıl, (1975), "Türk ve Alman Anayasa Hukukları Açısından Gizli Ses Kaydı", "A.Ü.S.B.F.D., C. 30. s. 110.

korunması, terörizmin ve uyuşturucu, silah kaçakçılığının önlenmesi amacıyla eyalet ve federal istihbarat servislerinin, ulusal ve uluslararası iletişimi hâkim kararı olmadan da dinleyebileceği hükme bağlanmış; Temmuz 1999'da da Alman Federal Anayasa Mahkemesi G10 yasası kapsamında uygulanan bu tarama yöntemini onaylamıştır.¹⁹

Bu yasal temel üzerinde iletişimin denetlenmesini Almanya'da adli amaçlı ve istihbari, önleme amaçlı dinleme olarak ikiye ayırmak mümkündür. Önleme amaçlı dinlemeye ancak devletin barış ve güvenliğine, temel demokratik düzene, ulusal güvenliğe ve müttefik silahlı kuvvetlerin güvenliğine karşı işlenecek suçlarda başvurulabileceği öngörülmüştür. Adli amaçlı dinleme tedbiri ise Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmiş ve Yasa'nın 100b bölümünde dinleme tedbirine karar verme yetkisi hâkime verilmiştir. Ancak acil durumlarda savcı doğrudan kendisi karar alabilmekte bununla birlikte üç gün içerisinde de hâkimin onayını almak zorundadır. Yine tedbir kararı ilk seferde 3 aylığına verilir ve ihtiyaç devam ederse 3'er ayı geçmemek üzere

uzatılır. (Alman Ceza Muhakemesi Kanunu(StPO 100b) Ayrıca 100a-2 maddesinde dinleme tedbirine başvurulacak suçlar katalog olarak belirlenmiştir. Maddeye göre vatan hainliği, hukuk devleti düzenine dayanan demokratik barış ortamına karşı suçlar, dış güvenliği tehdit eden suçlar, kalpazanlık, cinayet, hırsızlık ve gasp gibi suçlar bu listeye dahildir. Almanya'da diğer birtakım Avrupa ülkelerinde (Avusturya, İsviçre ve İngiltere gibi)²⁰ ve ülkemizde de olduğu gibi tedbire başvurulabilmesi için ikinci derece uygulanabilirlik ilkesine yer verilmiştir; yani Alman Hukuku'nda da tedbire son çare olarak başvurulmaktadır. Bunun yanısıra elde edilen kayıtların ve bilgi toplama süreçlerinin denetlenmesi, incelenmesi muhalefetin de temsil edildiği beş Parlamento üyesinin oluşturduğu G10 Komisyonu tarafından gerçekleştirilir.

İRLANDA

İrlanda'da iletişimin denetlenmesi, 1993 tarihli Posta Paketleri ve Telekomünikasyon Mesajlarına Müdahale Kanunu ile düzenlenmiştir. Sadece ağır suçların soruşturulmasında ve devlet güvenliği menfaat-

lerinin korunması amacıyla bu yetki kullanılabilir. İletişimin denetlenmesi talebi polis tarafından Adalet Bakanlığına iletilir ve kararı Adalet Bakanlığı verir. Yetki alınmaksızın iletişime müdahale edilmesi suçtur. Dinlemede elde edilen bilgiler mahkemede delil olarak kullanılmaz. Sadece istihbarat amaçlı olarak değerlendirilir.

AVUSTURYA

Avusturya Anayasasında haberleşmenin gizliliğinin korunması hüküm altına alınmıştır. İletişimin denetlenmesine ilişkin yasal düzenleme 1974 yapılmış, elektronik, optik ve elektromanyetik yollarla yapılan özel haberleşmelerin bir ceza yargılaması önlemi olarak denetlenmesinin esas ve usulleri belirlenmiştir.

İletişimin denetlenmesi tedbirine, işlenmiş bir suçun aydınlatılması ve bir kaçağın veya sanık statüsünde birisinin yerinin araştırılması veya tespiti amacıyla başvurulabilir. Avusturya'da önleme amaçlı olarak iletişimin denetlenmesine başvurulamaz.

Tedbire başvurulabilmesi için diğer koruma tedbirlerine göre daha yük-

¹⁹ Federal Constitutional Court (Bundesverfassungsgericht), decision of 14 July 1999, reference numbers: 1 BvR 2226/94, 1 BvR 2420/95, 1 BvR 2437/95'den naklen <https://www.privacyinternational.org/reports/germany/ii-surveillance-policies> (Erişim tarihi: 16.04.2014)

²⁰ Erdem, Mustafa Ruhan, (2001) Gizli Soruşturma Tedbirleri, Ankara: Seçkin yayınları. s. 322-323'den naklen Tüysüz, Hüseyin. "Suçla Mücadelede İletişimin Denetlenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, 2010, s.53.

sek bir şüphe derecesi aranmaktadır. Buna göre bu tedbire karar verilebilmesi için "kuvvetli suç şüphesinin" varlığı gerekmektedir. Belirli somut vakalara dayanmayan tahminlerden hareketle bu tedbire başvurulamaz.

Telefon dinleme üç hâkimli bir kurulun izni ile uygulanabilir. Bu kurul Avusturya yüksek mahkemesinin bir dairesidir. Denetleme talebi savcıdan önsoruşturmayı yürüten hâkime gönderilmekte ve Hâkim de kurula iletmektedir.

Avusturya'da avukatların, müdafilerin, noterlerin ve malî müşavirlerin özel haberleşme araçları, şüphe altında bulunan kişinin, bu meslek sahiplerinin yanında barınması veya münasebet kurmasının umulması söz konusu olsa dahi denetlenebilir. Bu yasak tam bir vekâlet ilişkisi olmasa bile geçerlidir. Ancak bu koruma sanık yakınlarıyla hekimler için kabul edilmemiştir.

Avusturya'da iletişimin denetlenmesi tedbirine başvurulması için başka surette delil elde edilemeyecek olması gerektiğine dair yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak öğreti ve uygulama bu kuralı, AİHS'nin 8. maddesinin 2. fıkrasındaki koşullardan çıkartmaktadır.

BELÇİKA

Belçika'da ceza kovuşturması amacıyla telefon dinleme özel olarak düzenlenmiş olmamasına rağmen, belirli koşullar altında 1991 tarihli bir kanuna dayanarak bu tür dış bağlantı verilerinin kaydedilmesine olanak tanınmaktadır.

Belçika'da bir adlî araştırma sırasında sorgu hâkimi haberleşmenin denetlenmesi için tezkere vermeye yetkilidir. Sorgu hâkimi bir aylık süre için ön izin verir ve süre altı aya kadar uzatılabilir. Olayın ağırlığı ve ciddiyeti bildirildiğinde yeni-

den dinleme kararı verilebilir. Özel hayatın korunması amacıyla elde edilen kayıtların üçüncü kişilerin eline geçmesinin önlenmesi için sıkı koşullar bulunmaktadır. Sorgu hâkimi, iletişimin tespitine, yani arayan ve aranan numaralar ile abonelerin kimliklerinin belirlenmesine karar verebilir.

FINLANDİYA

Finlandiya'da duruşma öncesi iletişimin denetlenmesi yetkisi Ağır Kriminal Suçları Soruşturma Kanunu'nda düzenlenmiştir. Soruşturma makamlarının talebi üzerine duruşma öncesinde en fazla 1 aylık süre ile iletişimin dinlenmesine izin verilebilir. Bu süre yenilenebilir. İletişimin dinlenilmesi kararı sadece Kanunda yazılı ağır suçlar için ve bu bilgilerin suçun aydınlatılmasında hayati öneme haiz olması durumlarında verilebilir. Dinleme ile elde edilen veriler delil olarak kullanılmaktadır.

KANADA

Kanada Ceza Kanunu'nda yer alan iletişimin denetlenmesine ilişkin hükümler ilk defa 1974 yılında yürürlüğe girmiştir. 1984 yılında ise aynı konuda özel bir Kanun -Kanada Bilgi Güvenliği Servisi Kanunu- yürürlüğe girmiştir. Bu Yasa, milli güvenlik amacıyla bireylerin iletişimlerine müdahale yetkisi vermektedir. İletişime yasal müdahale belirli suçlarla ilgili olarak uygulanabilmektedir.

Bu suçlar; uyuşturucu ticareti, kara paranın aklanması, kaçakçılık, çocuk pornografisi, cinayet ve terörist faaliyetlerdir. İletişimin denetlenmesi özellikle ağır suçlarla mücadelede kullanılan son derece yararlı bir araçtır. Gerçekten, iletişime yasal müdahalenin uygulandığı olayların %90'ında sanıkları suçlayıcı deliller elde edilebilmiştir. İletişime müdahale Kanadalıların özel hayat

hakları ile yakın bir olgudur. Bu nedenle Ceza Kanununu ve Kanada Bilgi Güvenliği Servis Kanununa göre, sadece hâkimler soruşturmayı doğrulamak için yeterli delil varsa kişilerin özel iletişimlerin denetlenmesine karar verebilir. İletişimin izinsiz olarak denetlenmesi ve süresi bitmesine rağmen devam ettirilmesi, Ceza Kanununa göre bir suçtur.

İTALYA

İtalya'da haberleşmenin denetlenmesi çok sınırlı bir alanda ve bazı ağır koşullar altında gerçekleştirilebilmektedir. Ceza Yargılama Yöntem Yasasının 226. maddesinde sınırlı olarak sayılmış bulunan uyuşturucu madde, silah ve patlayıcı madde kaçakçılığı, telefonun suç işleme aracı olarak kullanıldığı suçlar (hakaret, tehdit gibi) ile cezasının alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlar için kabul edilmiştir.

İletişimin denetlenmesine soruşturma aşamasında savcının istemesi üzerine yetkili hâkimin kararıyla başlanabilir. Hâkimin suça ilişkin kuvvetli belirtiler olduğuna ve denetlemenin zorunlu olduğuna karar verebilmesi gerekir. Acil hallerde savcının da doğrudan iletişimin denetlenmesine karar verebilmesi mümkündür. Savcının verdiği kararın 24 saat içinde hâkim onayına sunulması ve hâkimin de 48 saat içinde bu kararı değerlendirerek onaylaması veya ortadan kaldırması gerekir.

İletişimin denetlenmesi süresi 15 günü aşamaz. Eğer savcılık gerekli görürse her defasında aynı süreyle sınırlı olmak koşuluyla hâkimden uzatma kararı isteyebilir.

8 Ağustos 1992 tarihinde yapılan yasa değişikliği ile organize suçlar bakımından bazı kolaylıklar sağlanmıştır. Buna göre organize suç ör-

gütleri tarafından suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtiler olmasa dahi denetleme yapılabileceği hükme bağlanmıştır.

Ayrıca denetlemeye karar verilebilmesi için “kuvvetli belirti” yerine “yeterli belirti” aranmakta ve denetlemenin zorunluluğunun gerekmediği belirtilmiştir. Ancak bu halde hemen hâkime haber vermek ve hâkimin onayını almak durumundadır. Yine tutuklamanın mümkün olduğu hallerde iletişimin denetlenmesine ilişkin koşullar esnetilmiştir. İletişimin denetlenmesi sonucu elde edilen bilgiler delil olarak kullanılmaktadır ancak başka davalarda delil olarak kullanılamamaktadır.

İtalya’da önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi de düzenlenmiştir. İçişleri bakanı, emniyet müdürleri, jandarma komutanları, maliye ve polisler, yer bakımından yetkili savcıdan telefon dinleme talebinde bulunabilirler. Bu denetleme işlenmiş bir suçun aydınlatılması amacıyla değil, önleme amaçlı olarak uygulanır. Bu tedbirin uygulanması için yukarıda belirtilen yoğunlukta bir şüphenin varlığı aranmamaktadır. Bu tedbir devlete karşı suçlar, adam öldürme, yağma, organize suçlar, adam kaldırma suçları bakımından uygulanabilir. Önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi sonucu elde edilen kayıtlar ceza yargılamasında delil olarak kullanılamaz.

TÜRKİYE

Türkiye diğer incelediğimiz ülkeler gibi adli ve idari amaçlı iletişimin önlenmesi ayrımını gözetmiştir. Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması

durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır.²¹

Türkiye’de iletişimin denetlenmesi bazı kanunlarda sayılan sınırlı sayıda suç için söz konusu olabilmektedir.

Cumhuriyet savcısı veya görevlendirceği adli kolluk görevlisi, telekomünikasyon hizmeti veren kurum ve kuruluşların yetkililerinden iletişimin tespiti, dinlenmesi veya kayda alınması işlemlerinin yapılmasını ve bu amaçla cihazların yerleştirilmesini yazılı olarak istediğinde, bu istem derhâl yerine getirilir; yerine getirilmemesi hâlinde zor kullanılabilir. İşlemin başladığı ve bitirildiği tarih ve saat ile işlemi yapanın kimliği bir tutanakla saptanır. Kayıtlar döküm haline getirilerek dava sürecinde kullanılmaktadır.

İletişimin denetlenmesi işleminde Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı aracı işlevi görmek ve dinleme taleplerinin mevzuata uygunluk durumunu incelemektedir. Söz konusu denetimin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için teknik altyapının ilgililer tarafından kurulması konusunun da takibini yapmaktadır. Ancak iletişimin denetlenmesi kapsamındaki faaliyetleri denetim talebinde bulunan kurumlar kendileri gerçekleştirmekte ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı bünyesinde tespit, dinle-

me, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınması faaliyetleri yürütülmemektedir.²²

İdari amaçlı iletişimin denetlenmesi ise Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Millî İstihbarat Teşkilatı’nın ilgili kanunlarında belirtilen suçların önlenmesi sağlamak ve kendilerine verilen çeşitli görevleri yerine getirmek üzere bu kurumlar tarafından yerine getirilmektedir.

Söz konusu iletişimin denetlenmesi işlemi hakim kararıyla olmakta ancak gecikmesinde acele bulunan hallerde talebi yapan ilgili kurumun kanunda ismi zikredilen yetkililer tarafından 24 saat içinde hakim onayına sunulmak şartıyla dinleme kararı verilebilmektedir. Hâkimin 24 saat içinde karar vermesi gerekir. Hakim kararının olumsuz olması halinde dinleme işlemine derhal son verilir ve kayıtlar iptal edilir.

SONUÇ

Yukarıda incelenen ülkelerin mevzuat ve uygulamalarına baktığımızda bütün ülkelerde adli ve idari amaçlı iletişimin denetlenmesi ayrımının olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte İngiltere’de her türlü iletişimin denetlenmesi kararı idari mercilerce verilmekte iken diğer örneklerde adli amaçlı iletişimin denetlenmesi kararları adli makamlarca verilmekte ve idari amaçlı denetleme kararı idari mercilerce verilmektedir. Yine söz konusu ülkelerin hepsinde farklı uygulamalar olmakla birlikte AİHM’in içtihatlarında önem verdiği iletişimin kapsamının, süresinin, sınırlarının, hangi makamlar tarafından uygulanacağı ve izin verilmesi yasal mevzuatla düzenlenmiş; böylece keyfi uygulamaların önüne geçilmek istenmiştir.

²¹ <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5397.html> (Erişim tarihi: 16.04.2014)

²² <http://www.tib.gov.tr/tr/tr-menu-42-kanunlar.html> (Erişim Tarihi: 16.04.2014)